

Okul Öncesi Çalışanlarının Olumsuz Çocukluk Yaşantılarına Dair Farkındalık Düzeyleri ve Müdahale Stratejileri*

Aydın Olcay**1 ve Özkan Özgün²

Öz

Erken çocukluk eğitimi alanında çalışan öğretmen, okul yöneticisi ve destek personelinin olumsuz çocukluk yaşantılarına (OÇY) ilişkin farkındalık düzeylerini, OÇY saptama yeterliklerini ve OÇY müdahale stratejilerini inceleyen bu araştırma nedensel karşılaştırma, betimsel ve ilişkisel tarama desenleri kullanılarak yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden ulaşılabilir/uygun örneklemeyle seçilen, Adıyaman il merkezinde çalışan okul öncesi öğretmeni ($n = 78$), okul yöneticisi ($n = 23$) ve destek personelinin ($n = 40$) oluşmuştur. Veriler, demografik bilgi formu, OÇY saptama yeterliği anketi, OÇY müdahale anketi ve öğretmen mesleki yetkinlik ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin OÇY farkındalık düzeyleri ile OÇY saptama yeterliğinde kendilerini yeterli algıladığı, destek personelinin ise kendilerini yetersiz algıladığı belirlenmiştir. OÇY bildiriminde bulunulması gereken durumlarda, öğretmenler ve destek personelinin okul yönetimini, okul yöneticilerinin ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından oluşturulmuş Alo 183'ü tercih ettikleri görülmüştür. Okulda OÇY saptanması durumunda tüm katılımcılar olaya müdahale edeceklerini, bu kapsamda öncelikli olarak okul rehberlik servisini sürece dahil edeceklerini belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak, öğretmen mesleki öz yetkinlik düzeyi ile OÇY saptama yeterliği arasında pozitif yönlü ilişki olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler

Olumsuz çocukluk yaşantıları
Erken çocukluk
Farkındalık ve müdahale

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi

15 Aralık 2021

Kabul Tarihi

29 Temmuz 2022

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Awareness Level and Intervention Strategies of Preschool Staff Regarding Adverse Childhood Experiences*

Abstract

This study aims to reveal preschool teachers', education administrators', and support personnel's awareness of adverse childhood experiences (ACE) and their preferred intervention strategies. The study was designed as a multi-method study comprising causal-comparative, descriptive, and correlational study. Participants were reached by convenience sampling, which is one of the non-probability sampling methods. Preschool teachers ($n = 78$), education administrators ($n = 23$) and support personnel ($n = 40$) working in Adıyaman participated in this study. Participants completed a demographic information form, an ACE detection adequacy questionnaire, and a possible intervention questionnaire. Teachers also filled a professional efficacy scale. Teachers and administrators reported as being competent in ACE awareness, as well as ACE identification. Support personnel, on the other hand, perceived themselves as inadequate. Teachers and support personnel reported the ACE incidents to school administration, while school administrators preferred ALO 183 hotline. All participants stated that they would intervene in case of an ACE detection. In addition, a positive correlation was found between teacher professional efficacy and ACE identification competency of teachers.

Keywords

Adverse childhood experiences
Early childhood
Awareness and intervention

Article Info

Received

December 15, 2021

Accepted

July 29, 2022

Article Type

Research Paper

Atf: Olcay, A. ve Özgün, Ö. (2022). Okul öncesi çalışanlarının olumsuz çocukluk yaşantılarına dair farkındalık düzeyleri ve müdahale stratejileri. *Ege Eğitim Dergisi*, 23(Özel Sayı), 40-55. <https://doi.org/10.12984/egced.1036906>

* Bu çalışma, Aydın Olcay tarafından Doç. Dr. Özkan Özgün danışmanlığında hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiş ve 7. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur. [This study was produced from the master's thesis prepared by Aydın Olcay under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Özkan Özgün and presented as a paper at the 7th International Early Childhood Education Congress.]

** Sorumlu Yazar / Corresponding Author

¹ Bahar Anaokulu, Türkiye, aydinolcay0201@gmail.com

² Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Türkiye, oozgun@cu.edu.tr



Extended Abstract

Introduction

Studies have shown that many undesirable situations such as health problems caused by eating habits and related tissue damage in the body, unexpected deaths, failures in education and working life, which are frequently encountered in today's society, are related to the negative situations encountered in the early stages of an individual's life (Felitti et al., 1998). Adverse childhood experiences (ACE) is defined as all kinds of negative situations that individuals who do not have enough knowledge and physical competence to protect themselves are exposed to by the people they interact with (Tıraşçı & Gören, 2007). Considering the reflections of ACE experienced in the pre-school period, which is the first step of an individual's education after his/her family, to other periods, it is known that it causes an increase in risky behaviors because it affects the physical, cognitive, social, and emotional development of individuals and their mental health in a negative way. It has been observed that these traumatic experiences in childhood cause many negative conditions such as shorter life span of individuals, deterioration in multiple brain structures and functions because of toxic stress that occurs with constant anxiety, depressive disorders, and the possibility of alcohol use (Anda et al., 2006; Chapman et al., 2004; Dube et al., 2006). The reflections of traumatic experiences in childhood on risky behaviors during adolescence are violence, suicide, substance abuse, smoking, obesity, risky sexual behaviors (Guzman, 2014). It was determined that gender, age, success, trait anxiety, hopelessness and self-esteem were related to determining the predictive power of adolescents' risky behaviors; however, it seems that the focus is not on ACE, which underlies the risky behaviors of actual adolescents. This study aims to reveal preschool teachers', education administrators', and support personnel's awareness of ACE and their preferred intervention strategies.

Method

In order to find an answer to the research problem, descriptive, causal-comparative, and correlational designs were used within the scope of quantitative research. Descriptive survey is an appropriate design to reveal a past or present situation as much as possible, which tries to describe the characteristics of the society or phenomenon fully and carefully (Karasar, 2005) and was used to answer the first research question and the third research question. Causal-comparative is a design that reveals the possible reason for existing or previous differences between groups (Salkind, 2010) and was used to answer the second research question. Correlational research is a suitable design to determine the existence, strength, and direction of relationships between two or more variables (Price, Jhangiani, & Chiang, 2015) and was used to answer the fourth research question. The sample of this research was drawn by utilizing convenience sampling (Babbie, 2010) and the participants consisted of 78 preschool teachers, 23 education administrators, and 40 support personnel (service driver, cook, maid, security guard and civil servants) working in an independent kindergarten affiliated to Adıyaman Provincial Directorate of National Education in the 2020-2021 academic year. Data were collected using a demographic information form, a childhood experiences detection adequacy questionnaire, a childhood experiences probable intervention questionnaire, and a teacher competence scale. The second part of the questionnaire prepared for the training manager and support personnel (service driver, cook, maid, security guard and civil servants) includes questions about ACE detection adequacy, and the third part contains items about ACE awareness and possible intervention. The second part of the same questionnaire includes questions about the professional competence of the teacher, the third part includes questions about ACE detection competence, and finally, the fourth part includes questions about ACE awareness and intervention. In this study, before the analysis, the data were transferred to the analysis program completely and correctly, and then the missing data were determined. Before the analysis, to determine whether there is a difference between the distributions of our samples and the normal distribution, the skewness, kurtosis, and significance values were checked, and the normality test was performed accordingly.

Findings

Findings revealed that the teachers perceived themselves as partially sufficient in detecting the possible adverse childhood experiences of the children in their classes, and in the same way, the education administrators believed to have sufficient competence in detecting ACE in their schools, but the support personnel found themselves inadequate in this respect. According to the Kruskal Wallis-H test, it was observed that there was a statistically significant difference between the sample group in terms of the adequacy of detecting adverse childhood experiences and their sub-dimensions, family dysfunctions, emotional-physical neglect, and adequacy of detecting abuse. It was determined that there was no significant difference between the groups in terms of detecting sexual abuse. Another aim of this study is to reveal what kind of intervention strategy the personnel working in pre-school education institutions will follow if they realize ACE. According to the findings of the research, if education staff detect ACE, they will mainly respond by referring affected children to school counsellor. Finally, it is known that professional self-efficacy is defined as the ability to solve problems that are likely to be encountered throughout professional life. When the relationship between teachers' professional readiness level and revealing ACE is examined; it was concluded that there was a positive and significant relationship between the two variables. It is

noteworthy that the teachers who perceive themselves as more competent in terms of profession see themselves as sufficient in terms of detecting ACE. It has been revealed that teachers with high professional readiness level are more confident in detecting family dysfunctions, emotional and physical neglect, and abuse.

Discussion and Conclusion

Based on the findings it can be concluded that there were some statistical differences in the levels of determining ACE awareness along with preferred intervening strategies of teachers, education administrators, and support personnel. It is known that ACE detection competence are effective in coping with social and emotional problems of school-age children (Rebicova et al., 2021). The previous studies clearly revealed that the attitudes and behaviors of teachers, education administrators, and support staff are effective in many areas such as children's academic success, self-confidence, and judgments about events (Sezer, 2018). It should not be forgotten that the attitudes and behaviors of individuals interacting with children will cause positive or negative consequences on the physical, mental, and social structure of children in the short and long term.

Participant teachers and education administrators considered themselves competent in ACE detection, while the support personnel did not consider themselves sufficient. The differences between teachers', administrators', and support personnel's perceived level of competency about detecting ACE can be attributed to preservice training the teachers and administrators received. When the views and experiences of preschool teachers on the prevention of child abuse and neglect are examined, it is seen that very few of them receive formal education (Dereobalı, Karadağ, & Sönmez, 2013). The formal education proficiency of teachers both affects communication with children and is thought to be related to children's behavioral problems (Ettekal & Shi, 2020).

It has been observed that the teachers, school administration, and support personnel, who constitute the sample of the research, prefer the school principal to intervene in a possible negative situation, while the education administrators prefer the legal Alo 183 support line. The sample group of the research stated that they would apply to the school guidance service in case of any abuse at school. It is known that the main differences among teachers, education administrators, and support personnel are the lack of professional experience on the subject, the inability to attend any conference, training or seminar on the subject, or the inadequacy of the in-service training given at the university and afterwards (Özyürek, Çetin, & Yıldırım, 2018; Türk, Hamzaoğlu, Yayak, & Şenyuva, 2021).

Higher professional efficacy of teachers significantly contributes to detecting a possible ACE incident. Therefore, it is recommended to take measures to support and increase professional skills of teachers starting from pre-service training.

Giriş

Günümüz toplumunda sıkça rastlanan beslenme alışkanlığından kaynaklı sağlık sorunları ve bunlara bağlı olarak vücutta meydana gelen doku hasarları, beklenmedik ölümler, eğitim öğretim hayatındaki başarısızlıklar ve çalışma hayatındaki uyum problemleri gibi birçok istenmedik durumun oluşmasında, bireyin hayatının erken döneminde karşılaştığı olumsuz durumların etkisi olduğu bilinmektedir (Felitti ve diğ., 1998; Limanlar ve diğ., 2019; Merrick ve diğ., 2019). Bundan dolayı bireyin çocukluk döneminde ebeveynlerden sonra en çok vakit geçirdiği okul öncesi eğitim süreci içinde yer alan birincil kişilerin OÇY ile ilgili farkındalık, tutum ve davranışları bireyin ileriki yaşantısında hayati rol oynamaktadır. OÇY, genel anlamda kendisini koruyacak yeterli bilgi ve bedensel yeterliliğe sahip olmayan bireylerin, etkileşim halinde olduğu kişiler tarafından maruz bırakıldığı her türlü olumsuz durum olarak tanımlanmaktadır (Tıraşçı ve Gören, 2007). Bireyin ailesinden sonra eğitiminin ilk basamağını oluşturan okul öncesi dönemde yaşanan OÇY'nin diğer dönemlere yansımaları aşağıda verilen çalışmalar incelendiğinde daha net anlaşılacaktır. Çocukların OÇY ile karşılaşması durumunda fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimi ile ruh sağlığı olumsuz yönde etkilenmekte, bunun sonucunda ise riskli davranışları artmaktadır (Webster, 2022). Çocukluk çağında yaşanmış olan bu travmatik deneyimlerin, bireylerin yaşam sürelerini kısaltma, sürekli kaygıyla beraber ortaya çıkan toksik stres sonucunda çoklu beyin yapıları ve fonksiyonlarında bozulma (Anda ve diğ., 2006), depresif bozukluklar (Chapman ve diğ., 2004), alkol kullanma olasılığı gibi birçok olumsuz durumun ortaya çıkmasına neden olduğu görülmüştür (Dube ve diğ., 2006). Buradan da anlaşılacağı üzere bireylerde meydana gelen çoklu olumsuz sağlık sonuçları OÇY ile ilişkili olmakla birlikte ruhsal ve sosyal problemler yaşama olasılığını arttırmaktadır.

Çocukluk çağında yaşanan travmatik deneyimlerin, ergenlik dönemi riskli davranışlara yansımalarının; şiddet, intihar, madde bağımlılığı, sigara içme, obezite, riskli cinsel davranışlar şeklinde ortaya çıktığı gözlenmektedir (Guzman, 2014). Her birey ara ara umutsuzluk yaşar ve bu yaşananlar onu hedefleri doğrultusunda motive eder; fakat sürekli umutsuzluk yaşayan birey doğru düşünemez ve sosyal iletişim becerileri azalır (Pierce, Jones ve Holcombe, 2022) Çocukluk döneminde OÇY'ye maruz kalmış olan çocukların, OÇY'si olmayanlara göre benlik saygısının daha düşük olduğu görülmüştür (Uğurlu, Onat, Dinç ve Günaydın, 2016). OÇY'nin hem bireylerin duygu düzenleme becerilerini hem de kimlik duygusunun gelişimini etkilediği ve uzun dönemde bireyleri riskli davranışlara yönelttiği bilinmektedir (Demirkapı, Dereboy, Öztürk ve Şakiroğlu, 2018). Benzer şekilde erken çocukluk döneminde OÇY'ye maruz kalmış bireylerin yaratıcılık duygusunun olumsuz yönde etkilendiği görülmüştür (Büyükcebeci, 2019). Çalışmaların verilerine bakıldığında, OÇY'nin bireylerin yetişkinliklerinde meydana gelebilecek sosyal ve fiziksel kronik hastalıkların risk faktörleri üzerinde etkili olduğu varsayılmaktadır.

Aile toplumun en küçük yapı taşıdır ve ailede herhangi bir sorunun yaşanması durumunda doğal olarak çocuğa yansımaları olacaktır. Bu doğrultuda ebeveynlerin madde bağımlılığı ve çocuklara yansımaları ile ilgili uluslararası 36 makale incelenmiş ve madde bağımlılığı olan ebeveynlerin, çocuklarının sağlığı ve sosyal ilişkileri üzerinde olumsuz etkileri olduğu ortaya konmuştur (McGovern ve diğ., 2020). Son zamanlarda toplumda artan sağlık sorunlarından dolayı araştırmacılar sorunların altında yatan asıl nedenlere yönelmeye başlamışlardır. Bu doğrultuda ABD'de OÇY'nin sağlık üzerindeki etkisi ile ilgili yapılan bir araştırmaya göre toplumda görülen her iki ölüm nedeninden birinin otoimmün hastalıkları olduğu, hastalığın ortaya çıkmasının altında yatan nedeninin ise erken çocukluk döneminde yaşanan travmaların yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır (Molden, 2021). Çin'de gençler arasında sıkça görülmeye başlanan intihar olayları araştırmacıların gözünden kaçmamış ve üç ilde konuyla ilgili çalışmalar başlatılmıştır. Araştırma 10 ila 20 yaş aralığında toplam 14.500 kişi ile yürütülmüş ve yaşanan intihar davranışının OÇY ile ilintili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Li ve diğ., 2021) Bireyin davranışları üzerinde etkisi olan OÇY'nin aynı zamanda biyolojik yapıyı da etkilediği bilinmektedir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun (1989) yayınladığı Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile çocukların karşılaşabileceği olumsuz durumların önüne geçilebilmesi amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır (United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF] Türkiye, 2004). Ülkemizde de buna yönelik 2005 yılında Çocuk Koruma Kanunu yayınlanarak çocuklar koruma altına alınmaya çalışılmıştır. Özellikle yönetmeliğin üçüncü maddesinde, bireyin çocukluk döneminden çıkmasının, fiziksel olarak ergenlik dönemine girmesiyle paralel olmadığı asıl olan bireyin biyolojik olarak 18 yaşını doldurması gerektiği belirtilmiştir. Bu yasal düzenlemeyle bireyin çocuklukta net bir şekilde koruma altına alınmasının hedeflendiği görülmektedir. Ayrıca hangi durumlarda çocukların koruma altına alınması gerektiği de açıkça belirtilmiştir. Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 103. maddesinde çocuklara yönelik cinsel istismarla ilgili birtakım düzenlemeler getirilmiş ve cinsel istismarın sekiz yıldan 15 yıla kadar hapis ile cezalandırılması gerektiği belirtilmiştir (TCK, 2004). Öte yandan yasalarla birlikte OÇY'nin ortaya çıkması durumunda bildirilmesi yönünde yasal zorunluluk getirilmiştir. TCK'nın 278. maddesinde suçu öğrenen herkes için bildirim yükümlülüğü net bir şekilde ortaya konmuş aksi durumda bir yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Bu tür olumsuz durumların bildirilmesiyle ilgili yasalar kamu görevlilerine ayrıca yükümlülükler getirmiştir. Okul öncesi dönemde OÇY'ye tanıklık eden kişilerin kamu görevlisi olduğu düşünüldüğünde TCK'nın 279. maddesinde kamu görevlilerine çocuklara yönelik işlenen suçların bildirilmesi dikte edilmiş, aksi durumda kendilerine altı aydan iki yıla kadar hapis cezasının verileceği belirtilmiştir. Görüldüğü üzere karşılaşılabilecek muhtemel olumsuz risklere karşı çocuklar yasalarla güvence altına alınmaya çalışılmıştır. Çünkü yukarıdaki çalışmalar incelendiğinde

OÇY'nin birey üzerinde çoklu olumsuz etkiye yol açtığı görülmektedir. Ne var ki bireyin yaşamı boyunca aynı anda birden fazla ve uzun süreler boyunca OÇY'ye maruz kalması, nöron gelişiminin kesintiye uğraması, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimin azalması, sağlığı etkileyen riskli davranışların benimsenmesi, hastalık, sakatlık ve sosyal problemler gibi birçok bozukluk ve riskin katlanarak artmasına; hatta erken ölüm riskine neden olabilmektedir (Brown ve diğ., 2009).

Genel olarak OÇY ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, OÇY'nin hem birey hem de halk sağlığı açısından büyük bir sorun teşkil ettiği bulgularla ortaya konmuştur. Bir birey her dönemde OÇY ile karşılaşabilir (Merrick, Ford, Ports ve Guinn, 2018); fakat kendisini olumsuz tutum ve davranışlara karşı koruyacak beceriye sahip olmayan 0-6 yaş dönem çocukları yaşanması muhtemel olumsuz durumlara karşı daha savunmasızdırlar (Alpaslan, 2014). Bu doğrultuda bireyin OÇY'ye maruz kalmasının önlenmesi, OÇY'ye maruz kaldığının saptanması ve bildirim konusunda, eğitim hayatının ilk basamağını okul öncesi eğitim dönemi oluşturduğundan bu çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personelinin OÇY farkındalık düzeyleri ve müdahale stratejileri incelenmiş ve aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmen, yönetici ve personelin OÇY saptama yeterlikleri ne düzeydedir?
2. Okul öncesi kurumlarında çalışan öğretmen, yönetici ve personelin OÇY saptama yeterlikleri arasında belirgin bir fark var mıdır?
3. Okul öncesi kurumlarında çalışan öğretmen, yönetici ve personelin OÇY müdahale tercihleri nelerdir?
4. Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki yetkinlik düzeyleri ile OÇY saptama yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırmada nedensel-karşılaştırma, betimsel ve ilişkisel tarama desenleri kullanılmıştır. Betimsel tarama, toplumun veya olgunun özelliklerini tam ve dikkatli bir şekilde tanımlamaya çalışan geçmişte ya da halen var olan bir durumu olabildiğince ortaya koymak için uygun bir desendir (Karasar, 2005) ve birinci araştırma sorusu ile üçüncü araştırma sorusunun yanıtlanmasında kullanılmıştır. Nedensel karşılaştırma, gruplar arasında var olan veya daha önce gerçekleşmiş farklılıklarının olası nedenini ortaya çıkaran bir desendir (Salkind, 2010) ve ikinci araştırma sorusunun yanıtlanmasında kullanılmıştır. Korelasyonel araştırma, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkilerin varlığını, gücünü ve yönünü saptamak için uygun bir desendir (Price, Jhangiani ve Chiang, 2015) ve dördüncü araştırma sorusunun yanıtlanmasında kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın hedef evreni, Türkiye'deki anaokullarında görev yapan tüm okul öncesi eğitim öğretmenleri, eğitim yöneticileri ve destek personelleridir. Çalışma evreni ise Adıyaman ili ve ilçelerinde görev yapan öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personeleridir. Bu çalışmayı yürüten araştırmacılardan birinin Adıyaman'da okul öncesi eğitim alanında görev yapmasından ve ulaşılabilir olmasından dolayı örnekleme yöntemi olarak seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir/uygun örnekleme (Babbie, 2010) kullanılmıştır. Bu çerçevede, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Adıyaman şehir merkezinde eğitim hizmeti sunan tüm bağımsız anaokulları ve bu okullarda görev yapan öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personeline ulaşılarak araştırmaya katılmaları için davet edilmişlerdir. Araştırmanın yürütüldüğü sırada Adıyaman şehir merkezinde 22 bağımsız anaokulu, 153 öğretmen, 38 eğitim yöneticisi ve 55 destek personeli görev yapmaktaydı. Ancak COVID-19 pandemisinden dolayı bir anaokulu (dokuz öğretmen, iki eğitim yöneticisi ve dört destek personeli) araştırmaya katılmayı reddetmiştir. Söz konusu okulun araştırmaya katılmayı reddetmesinden dolayı bu araştırma, Adıyaman şehir merkezinde bulunan 21 bağımsız anaokulunda çalışan 141 öğretmen, 36 eğitim yöneticisi ve 51 destek personeli olmak üzere toplam 228 katılımcı ile yürütülmüştür. Örnekleme yer alan öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personellerinin demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Öğretmen, Eğitim Yöneticisi ve Destek Personeli Demografik Özellikleri (n = 141)

Demografik Özellikler	Öğretmen				Eğitim Yöneticisi				Destek Personeli			
	\bar{X}	SS	n	%	\bar{X}	SS	n	%	\bar{X}	SS	n	%
Cinsiyet												
Kadın			75	96.15			8	35			18	45
Erkek			3	3.85			15	65			22	55
Yaş												
Kadınların Yaşı	36.55	4.46			44.88	6.28			37.1	8.40		
Erkeklerin Yaşı	36.67	4.72			37.27	5.36			42.24	7.95		
Alan Deneyimi												
1-9 yıl			19	25			23	100			40	100
9-11 yıl			38	50								
11-15 yıl			19	25								
OÇY ile İlgili Hizmet İçi Eğitim Alma Durumu												
Evet			9	12			7	31			3	8
Hayır			69	88			16	69			37	92
OÇY ile İlgili Üniversitede Ders Alma Durumu												
Evet				6				3			14	
Hayır				72				19			86	

Örneklem grubunun demografik özelliklerine bakıldığında kadın ve erkek öğretmenlerin yaş ortalamasının birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin dörtte üçünün dokuz yıl veya daha fazla alan deneyimi olduğu ancak buna rağmen çoğunun ne üniversite eğitimleri sırasında ne de hizmet içi eğitim olarak OÇY ile ilgili bir eğitim aldığı dikkati çekmektedir. Katılımcı eğitim yöneticileri ve destek personelinin çoğunun erkeklerden oluştuğu ve öğretmenlere benzer şekilde büyük bir oranının OÇY ile ilgili bir eğitim almadıkları görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, OÇY saptama yeterliği (KMO = .92) anketi Ulukol, Kahiloğulları ve Sethi (2014) tarafından Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin olumsuz çocukluk yaşantılarını saptamak amacıyla kullandıkları 53 maddeden oluşan anketten kısaltılarak uyarlanmıştır. Orijinal anket formunda yer alan ve katılımcıların hayatlarının ilk 18 yılında maruz kalabilecekleri yaşantılar taranarak okul öncesi dönem çocuklarının gelişimsel olarak maruz kalabilecekleri yaşantılar seçilmiştir. Ardından, seçilen maddeler okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan personelin bakımları altındaki çocukların maruz kalabilecekleri OÇY'yi saptama düzeylerini ortaya koyacak şekilde yeniden formüle edilmiştir. Sonuç olarak bu araştırma kapsamında uyarlanan anket 23 sorudan ve üç alt boyuttan oluşmuştur. Birinci boyutta aile içi işlevsizlikleri saptama (Cronbach's Alpha = .95) ile ilgili; ikinci boyutta duygusal ihmal ve fiziksel istismarı saptama (Cronbach's Alpha = .94) ile ilgili; üçüncü boyutta ise cinsel istismarı saptama (Cronbach's Alpha = .94) ile ilgili sorular yer almaktadır. Sorular, katılımcıların her boyutta kendi yeterliklerini rapor etmelerini sağlayacak şekilde çok yeterli, yeterli, kısmen yeterli, yeterli değil ve hiç yeterli değil seçeneklerini içeren beşli likert tarzı ifadelerden oluşmaktadır. Bu anket tüm katılımcılara uygulanmıştır.

Öğretmen yetkinlik ölçeği (KMO = .60), Hoy ve Woolfolk (1993) tarafından geliştirilmiş ve Özgün (2005) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Toplam 11 sorudan oluşan ölçek, genel yetkinlik ve mesleki öz yetkinlik olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Bu ölçek sadece öğretmenlere uygulanmıştır. Her boyuttaki sorular, kesinlikle doğru, doğru, kararsızım, yanlış ve kesinlikle yanlış seçeneklerini içeren beşli likert tarzı sorulardan oluşmaktadır.

OÇY'ye olası müdahaleler anketi (Uysal, 1998), bir bireyin çevresindeki kişilerin, olumsuz tutum ve davranışlar neticesinde maruz kaldığı travmatik deneyimler karşısında okulda görevli olan öğretmen, yönetici ve destek personelinin ne gibi müdahalede bulunmayı tercih edeceklerini saptamak amacıyla kullanılmıştır. Anket 11 soru ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm katılımcının, okuldaki çocuklardan birinin OÇY'ye maruz kaldığını fark ettiğinde veya bu konuda duyum aldığına nasıl bir tepkide bulunacağını belirlerken, ikinci bölüm ise olumsuzluğu fark eden veya duyum alan katılımcının bildirimde bulunmayı tercih etmesi halinde nereye bildirimde bulunacağını belirlemeyi amaçlamaktadır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma için gerekli etik kurul ve araştırma izinleri alındıktan sonra okul müdürleri ile görüşülerek araştırma hakkında kendilerine bilgi verilmiştir. Okul müdürlerinin onayından sonra ön görüşme için tarih belirlenmiştir.

Araştırmaya katılacak olan okullar ziyaret edilmiş ve katılımcılara araştırmanın amacı, süreç, işlemler, ne kadar süreceği, araştırmacılar ve gerektiği durumda katılımcıların onlara nasıl ulaşacağı ile ilgili bilgiler paylaşılmıştır. Bir okul COVID-19 salgınından dolayı araştırmaya katılmayacaklarını belirttiği için uygulama dışı bırakılmış toplamda 23 yönetici, 78 öğretmen ve 40 destek personeline (okul öncesi destek eğitim personeli) ulaşılmış ve değerlendirmeye alınmıştır. Ölçek ve anketler dağıtılmadan önce araştırmaya katılmanın gönüllülük esasına dayalı olduğu, ankette kimliklerini tanımlayacak herhangi bir soruya yer verilmediği, yanıtlarının araştırma dışında başka hiçbir amaçla kullanılmayacağı ve danışman dışında kimseyle paylaşılmayacağı, araştırma sırasında herhangi bir aşamada istedikleri zaman çekilebilecekleri, araştırma ile ilgili hem kişisel hem de mesleki yönden herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmayacakları net bir şekilde belirtilmiştir.

Veri Analizi

Veri analizinden önce Shapiro-Wilk normal dağılım analizine ek olarak çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerinin ilgili değeri standart hata değerine bölünmesiyle elde edilen z değeri incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklığa ilişkin z değeri +1.96 ile -1.96 olduğunda verinin normal dağılıma sahip olduğu kabul edilmektedir (Kim, 2013). Yapılan normallik testleri sonucunda öğretmen mesleki yetkinlik ($p = .22$) ve aile kaynaklı risk faktörleri ($p = .05$) verilerinin normal dağılım gösterdiği, ancak öğretmen mesleki öz yetkinliğinin ($p < .05$) normal dağılım göstermediği görülmüştür. Öğretmen ($p = .07$), eğitim yöneticisi ($p = .54$) ve destek personeli ($p = .17$) için OÇY-aile içi işlevsizlikler saptama yeterliği verilerinin normal dağılım gösterdiği; OÇY-duygusal, fiziksel ihmal ve istismar saptama yeterliğine ilişkin yöneticilerden toplanan verilerin ($p = .14$) normal dağılım gösterirken öğretmenler ($p < .05$) ve destek personelinden ($p < .05$) toplanan verilerin normal dağılım göstermediği saptanmıştır. OÇY-cinsel istismar saptama yeterliğine ilişkin öğretmen ve eğitim yöneticilerinden toplanan veriler normal dağılım gösterirken destek personelinden toplanan verilerin normal dağılım göstermediği görülmüştür. Sonuç olarak, Shapiro-Wilk analizleri ile çarpıklık ve basıklık değerlerinin z skorları hesaplandığında değişkenlerin çoğu alt boyutlarında normal dağılım olduğu görülse de bazı alt boyutlarda normal dağılım varsayımı sağlanmamıştır. Ancak örneklem büyüklüğü arttıkça normallik testlerinde verilerin dağılımında gözlenen düşük düzeydeki farkların istatistiksel olarak anlamlı olma olasılığı artmaktadır. Dolayısıyla, bu araştırmada eğitim yöneticileri grubu hariç diğer katılımcı gruplarında yer alan kişi sayısının 30'un üzerinde olmasına ek olarak çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1.96 sınırları içinde kalması nedeniyle normallik varsayımlarının sağlandığını söylemek mümkündür (Mayers, 2013).

Tüm bunlara rağmen çalışılan evrenin (okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan personel) özelliğinden kaynaklı olarak örnekleme her katılımcı grubundan eşit ya da birbirine yakın sayıda katılımcı olmadığı görülmüştür. Bu nedenle karşılaştırma hücrelerine düşen katılımcı sayısında önemli eşitsizlikler ortaya çıkmıştır. Çalışılan örneklemin özelliğinden kaynaklı farklı katılımcı sayısının olması, bazı verilerin normallik dağılımı varsayımlarını tam olarak karşılamayı ve tip I hata olasılığını azaltmak için bu araştırmada parametrik olmayan analizlerin kullanılmasına karar verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada kullanılan tüm ölçüm araçlarının geçerlik ve güvenilirlik analizleri toplanan veriler üzerinden yapılmış ve ayrıca maddelerin iç tutarlılığını belirleyebilmek için öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personeli için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Kapsam geçerliğini sağlayabilmek için araştırmada kullanılan tüm ölçme araçlarına ilişkin okul öncesi alanında çalışan iki akademisyen ve öğretmenlerden uzman görüşü alınmıştır. Yapı geçerliliği analizleri kapsamında OÇY saptama yeterliği anketi ve öğretmen yetkinlik ölçeği açılımlı faktör analizine tabi tutulmuştur. Faktör analizi sonuçları OÇY saptama yeterliği anketinin üç alt boyuttan (aile içi işlevsizlikleri saptama, duygusal ve fiziksel ihmal saptama, cinsel istismarı saptama), öğretmen yetkinlik ölçeğinin ise iki alt boyuttan (genel yetkinlik, mesleki öz yetkinlik) oluştuğunu göstermiştir.

Güvenirlik (Cronbach's Alpha) puanlarına bakıldığında veri toplama araçlarından öğretmen yetkinlik ölçeği alt boyutları için yapılan güvenilirlik analizinde öğretmenlerin genel yetkinlik alt boyutu için güvenilirlik düzeyi (.55) düşük olsa da kabul edilir düzeyde olduğu ve öğretmen öz yetkinlik alt boyut güvenilirlik düzeyinin (.72) yüksek olduğu görülmektedir. Yine öğretmenler, eğitim yöneticileri ve destek personeli için yapılan OÇY saptama yeterliği alt boyutları güvenilirlik analizlerine bakıldığında OÇY saptama yeterliği aile içi işlevsizlikler (.95), OÇY saptama yeterliği duygusal, fiziksel ihmal ve istismar ile OÇY saptama yeterliği cinsel istismar (.94) güvenilirlik düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Etik Konular

Araştırma ile ilgili Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nden etik kurul onayı alınmış ve araştırma ile ilgili çalışmalara başlanmadan önce; Adıyaman İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile yazışmalar yapılmış, gerekli yasal izinler alınmıştır. Bu araştırmada, katılımcılarının belirlenmesinden araştırmanın bitimine kadar tüm aşamalarda bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uyulmuştur. Araştırmanın verilerini toplamaya başlamadan önce katılımcılar araştırma süreci hakkında aydınlatılmış ve katılmaya gönüllü olan katılımcılara

yazılı aydınlatılmış onam formu imzalatılmıştır. Araştırmaya katılmanın tamamıyla gönüllük esasına dayalı olduğu, ölçüm araçlarında katılımcıların kimliklerini tanımlayacak herhangi bir soruya yer verilmediği, verilerin araştırma dışında başka hiçbir amaçla kullanılmayacağı ve danışman dışında kimseyle paylaşılmayacağı, katılımcıların araştırma sırasında herhangi bir aşamada araştırmadan çekilebilecekleri, araştırma ile ilgili hem kişisel hem de mesleki yönden herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmayacakları net bir şekilde belirtilmiştir.

Bulgular

Araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmen, yönetici ve destek personelinin OÇY farkındalık düzeylerine ilişkin araştırma sorusu kapsamında ilk olarak muhtemel olumsuz bir durum karşısında öğretmenlerin kendilerini *kısmen yeterli*, yöneticilerin *yeterli* ve destek personelinin ise *yeterli değil* şeklinde tanımladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yine katılımcıların aile içi işlevsizlikler saptama yeterliğine yönelik öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personelinin OÇY aile içi işlevsizlikler saptama yeterliği ile ilgili kendilerini ne kadar yeterli gördüklerini *hiç yeterli değil*, *yeterli değil*, *kısmen yeterli*, *yeterli*, *çok yeterli* şeklinde derecelendirmeleri istenmiştir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında aile içi işlevsizliklerden kaynaklı yaşanması muhtemel olumsuz bir durum karşısında öğretmenlerin kendilerini *kısmen yeterli*, yöneticilerin *yeterli* ve destek personelinin ise *yeterli değil* şeklinde tanımladıkları, öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personelinin duygusal, fiziksel ihmal ve istismar saptama yeterliğine ilişkin öğretmen ve yöneticilerin kendilerini *yeterli*, destek personelinin ise *kısmen yeterli* gördüğü ve cinsel istismar saptama yeterliğine ilişkin öğretmenlerin *kısmen yeterli*, yönetici ve destek personelinin kendilerini *yeterli* şeklinde tanımladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın ikinci sorusu olan okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan; ‘Okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmen, yönetici ve personelin OÇY farkındalık düzeyleri arasında belirgin bir fark var mıdır?’ sorusu ile ilgili analiz sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Öğretmen, Eğitim Yöneticisi ve Destek Personeli İçin Olumsuz Çocukluk Yaşantıları Saptama Yeterliği Kruskal Wallis-H Testi Sonucu

Değişken	Gruplar	<i>n</i>	Sıra Ortalaması	<i>sd</i>	χ^2	<i>p</i>
Olumsuz Çocukluk Yaşantıları Saptama Yeterliği	Öğretmen	78	75.21	2	21.08	.00
	Eğitim Yöneticisi	23	95.54			
	Destek Personeli	40	48.69			
	Toplam	141				

Örneklem grubu arasında OÇY saptama yeterliği açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla Kruskal Wallis-H Testi yapılmıştır. Test sonuçları üç grubun OÇY saptama yeterliği açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir ($\chi^2 = 21.08$, $p < .01$). Farklılaşmanın hangi gruplar arasından kaynaklandığını belirlemek amacıyla ikili Mann-Whitney *U* testi uygulanmış, sonuçlar Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3

Olumsuz Çocukluk Yaşantıları Saptama Yeterliği Mann-Whitney U Testi Sonucu

Değişken	Okuldaki Görevi	<i>n</i>	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	<i>z</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
Olumsuz Çocukluk Yaşantıları Saptama Yeterliği	Öğretmen	78	47.21	3682.50	-2.39	601.50	.01
	Eğitim Yöneticisi	23	63.85	1468.50			
	Öğretmen	78	67.49	5264.50	-3.54	936.50	.00
	Destek Personeli	40	43.91	1756.50			
	Eğitim Yöneticisi	23	43.70	1005.00			
	Destek Personeli	40	25.28	1011.00			

Tablo 3’te görüldüğü üzere, örneklem grubu arasında OÇY saptama yeterliği açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark vardır. Destek personelinin OÇY saptama yeterliğinin hem öğretmen ($U = 936.50$, $p < .05$) hem eğitim yöneticileriyle ($U = 191.00$, $p < .05$) karşılaştırıldıklarında belirgin bir şekilde daha düşük olduğu saptanmıştır. OÇY formu incelendiği zaman kendi içerisinde üç alt boyuttan oluştuğu görülmektedir. Bu alt boyutlara ait analizlerin sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Öğretmen, Eğitim Yöneticisi ve Destek Personeli İçin Olumsuz Çocukluk Yaşantıları Aile İçi İşlevsizlikler (Aİ) Saptama Yeterliği Kruskal Wallis-H Testi Sonucu

Değişken	Gruplar	<i>n</i>	Sıra Ortalaması	<i>sd</i>	χ^2	<i>p</i>
Aile İçi İşlevsizlikler (Aİ) Saptama Yeterliği	Öğretmen	78	76.44	2	29.53	.00
	Eğitim Yöneticisi	23	99.13			
	Destek Personeli	40	44.21			
	Toplam	141				

Tablo 4'te öğretmenler, eğitim yöneticisi ve destek personeli arasında OÇY saptama yeterliği aile içi işlevsizlikler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla Kruskal Wallis-H Testi analizleri yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre üç grubun OÇY saptama yeterliği aile içi işlevsizlikler açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2 = 29.53, p < .01$). Farklılaşmaların hangi gruplar arasında kaynaklandığını belirlemek amacıyla ikili Mann-Whitney *U* testleri yapılmış, sonuçlar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5

Olumsuz Çocukluk Yaşantıları Saptama Yeterliği Aile İçi (Aİ) İşlevsizlikler Mann-Whitney U Testi Sonucu

Değişken	Okuldaki Görevi	<i>n</i>	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	<i>z</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
Aile İçi İşlevsizlikler (Aİ) Tespit Yeterliliği	Öğretmen	78	46.93	3660.50	-2.57	579.50	.01
	Eğitim Yöneticisi	23	64.80	1490.50			
	Öğretmen	78	69.01	5383.00	-4.22	818.00	.00
	Destek Personeli	40	40.95	1638.00			
	Eğitim Yöneticisi	23	46.33	1065.50			
	Destek Personeli	40	23.76	950.50			

Tablo 5'te öğretmen, eğitim yöneticileri ve destek personeli arasında OÇY saptama yeterliği aile içi işlevsizlikler açısından fark olduğu görülmektedir. Ancak destek personelinin ($U = 130.50, p < .05$) OÇY saptama yeterliği aile içi işlevsizlikler hem öğretmenler ($U = 579.50, p < .05$) hem de yöneticilerle ($U = 818.00, p < .05$) karşılaştırıldıklarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülürken, araştırmanın bir diğer alt boyutuna ilişkin örneklem grubu arasında OÇY saptama yeterliği duygusal, fiziksel ihmal ve istismar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H Testinin sonucu Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Öğretmen, Eğitim Yöneticisi ve Destek Personeli İçin Olumsuz Çocukluk Yaşantıları Duygusal, Fiziksel İhmal ve İstismar (DFİ) Saptama Yeterliği Kruskal Wallis-H Testi Sonucu

Değişken	Gruplar	<i>n</i>	Sıra Ortalaması	<i>sd</i>	χ^2	<i>p</i>
DFİ Saptama Yeterliği	Öğretmen	78	78.34	2	15.33	.00
	Eğitim Yöneticisi	23	82.96			
	Destek Personeli	40	49.81			
	Toplam	141				

Tablo 6, öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personeli gruplarının OÇY saptama yeterliği duygusal, fiziksel ihmal ve istismar açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir ($\chi^2 = 15.33, p < .01$). Farklılaşmaların hangi gruplar arasında kaynaklandığını belirlemek amacıyla ikili Mann-Whitney *U* testleri yapılmış, sonuçlar Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7

Olumsuz Çocukluk Yaşantıları Saptama Yeterliği Duygusal, Fiziksel İhmal ve İstismar (DFİ) Mann-Whitney U Testi Sonucu

Değişken	Okuldaki Görevi	<i>n</i>	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	<i>z</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
DFİ Saptama Yeterliği	Öğretmen	78	50.07	3905.50	-.590	824.50	.55
	Eğitim Yöneticisi	23	54.15	1245.50			
	Öğretmen	78	67.77	5286.00	-3.67	915.00	.00
	Destek Personeli	40	43.38	1735.00			
	Eğitim Yöneticisi	23	40.80	938.50			
	Destek Personeli	40	26.94	1077.50			

Tablo 7'ye göre, hangi grupların OÇY saptama yeterliği duygusal, fiziksel ihmal ve istismar açısından farklılaştığını ortaya koymak amacıyla ikili Mann-Whitney *U* testi sonucunda öğretmenler ile eğitim yöneticileri arasında OÇY saptama yeterliği duygusal, fiziksel ihmal ve istismar açısından bir fark olmadığı ($p = .55$) görülmüştür. Ancak destek personelinin OÇY saptama yeterliğinin hem öğretmenler ($U = 915.00, p < .01$) hem de eğitim yöneticileri ile ($U = 824.50, p < .01$) karşılaştırıldıklarında istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı saptanmıştır. Son olarak alt boyutlardan biri olan OÇY cinsel istismar saptama yeterliği gruplar açısından farklılaştığını ortaya koymak amacıyla Kruskal Wallis-H Testi yapılmıştır. Analiz sonucunda örneklem grubu ile ilgili bulgulara bakıldığında aralarında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($\chi^2 = 4.20, p > .05$).

Araştırmanın üçüncü sorusu ile ilgili; cinsel, fiziksel ve duygusal istismara müdahale yaklaşımına ilişkin, cinsel istismar ile ilgili olumsuz bir durum fark edildiğinde; katılımcıların, en az bir şey yapmaya gerek görmediğini, en çok ise, böyle bir durumda bildirimde bulunacağını ve bunu da rehberlik servisine yönlendirerek müdahale edeceğini belirtmiştir. Fiziksel istismar ile ilgili olumsuz bir durumla karşılaşıldığında öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personelinin, en az bir şey yapmaya gerek görmediğini ve en çok ise, bildirimde bulunacağını ve bunu ise, rehberlik servisine yönlendirerek müdahalede bulunacaklarını belirtmişlerdir. Son olarak duygusal istismar ile ilgili olumsuz bir durumla karşılaşıldığında öğretmenlerin ve destek personelinin, en az bir şey yapmaya gerek görmediğini ve en çok ise, bildirimde bulunacağını ve bunu ise, rehberlik servisine yönlendirerek yapacağını belirtmiştir. Eğitim yöneticilerine bakıldığında en az, bir şey yapmaya gerek görmediklerini ve en çok ise, ebeveynleri ile konuşacaklarını ve rehberlik servisine yönlendirerek müdahalede bulunacaklarını belirtmişlerdir. Sonuç olarak katılımcıların müdahale yaklaşımlarında net bir şekilde benzerlik olduğu görülmektedir.

Yine aile içi işlevsizlikler ile ilgili tercih edilen müdahale yaklaşımlarına bakıldığında öğretmenlerin ebeveyn ihmali ile karşılaşılması durumunda çoğunluğu, bildirimde bulunacağını belirtirken müdahale noktasında ise, ilgili ebeveyn ya da yetişkinle konuşacağını (%31.98) belirtmişlerdir. Eğitim yöneticileri ile destek personeli ise böyle bir durumda genelde rehberlik servisine yönlendireceklerini belirtmişlerdir. İçki problemi, uyuşturucu kullanımı, boşanmış, depresyonda olan ve intihara teşebbüs eden, hapse girmiş veya hapiste olan ve sevgi yoksunluğu hisseden çocukla ilgili öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personeli böyle bir durumda, bildirimde bulunacaklarını ve okul rehberlik servisine yönlendirmelerde bulunarak müdahale edeceklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların OÇY ile ilgili bildirim tercihleri incelenmiş ve Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8

Olumsuz Çocukluk Yaşantıları Cinsel İstismar Bildirim Tercihlerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Gruplar	Okul İdaresi		Milli Eğitim Müdürlüğü		Alo 183 Destek Hattı		Kolluk Kuvvetleri		Savcılık	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Öğretmen	64	54.70	17	14.53	17	14.53	15	12.82	4	3.42
Eğitim Yöneticisi	1	3.33	3	10.00	11	36.67	10	33.34	5	16.66
Destek Personeli	30	73.18	1	2.45	2	4.87	6	14.64	2	4.87

Tablo 8'de görüldüğü üzere, araştırmanın örneklemi oluşturan öğretmenler, eğitim yöneticileri ve destek personelinin OÇY'yi bildirmesi ile ilgili betimlemeler katılımcılar birden fazla seçenek işaretleyebildikleri için toplamlar kişi sayısı üzerinden değil, katılımcıların verdikleri yanıtların sayısı üzerinden hesaplanarak yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda cinsel istismar ile ilgili olumsuz bir durum fark edildiğinde; öğretmenler (%54.70) ile destek personeli (%73.18) okul idaresine bildirimde bulunacaklarını belirtirken eğitim yöneticileri (%36.67) Alo 183 sosyal destek hattına bildirimde bulunacaklarını belirtmişlerdir. Yine olumsuz çocukluk yaşantıları fiziksel istismar bildirim ile ilgili yapılan analizlere bakıldığında araştırmanın örneklem grubu fiziksel istismar gibi olumsuz bir durumla karşılaştığında; öğretmenler (%63.63) ile destek personeli (%81.81) okul idaresine bildirimde bulunacağını belirtirken eğitim yöneticileri (%30.43) kolluk kuvvetlerine bildirimde bulunacağını belirtmiştir.

Araştırmanın OÇY duygusal istismar bildirim ile ilgili betimlemeler yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda duygusal istismar ile ilgili olumsuz bir durum fark edildiğinde; öğretmenler (%70.83) ile destek personeli (%93.10) okul idaresine bildirimde bulunacağını belirtirken eğitim yöneticileri hem okul idaresine (%28.57) hem de Alo 183 Sosyal destek hattına bildirimde bulunacağını belirtmiştir. Araştırmanın bir diğer alt boyutu olan aile içi işlevsizliklerin bildirim noktasında örneklem grubuna ait istatistiksel betimlemeler Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

Olumsuz Çocukluk Yaşantıları Aile İçi İşlevsizlikler Bildirimine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Değişken	Gruplar	Okul İdaresi		Milli Eğitim Müdürlüğü		Alo 183 Destek Hattı		Kolluk Kuvvetleri		Savcılık	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Ebeveyn İhmali	Öğretmen	44	73.33	3	5.00	6	10.00	6	10.00	1	1.67
	Eğitim Yöneticisi	3	21.42	2	14.30	5	35.71	3	21.42	1	7.15
	Destek Personeli	26	96.30	-	-	-	-	1	3.70	-	-
İçki Problemi Olan Ebeveyn	Öğretmen	45	80.35	1	1.78	6	10.74	3	5.35	1	1.78
	Eğitim Yöneticisi	3	25.00	2	16.67	6	50.00	1	8.33	-	-
	Destek Personeli	24	92.30	-	-	2	7.70	-	-	-	-
Uyuşturucu Kullanımı Olan Ebeveyn	Öğretmen	51	71.83	3	4.23	6	8.45	7	9.86	4	5.63
	Eğitim Yöneticisi	3	15.00	3	15.00	10	50.00	4	20.00	-	-
	Destek Personeli	24	72.72	-	-	5	15.15	3	9.10	1	3.03
Boşanmış Ebeveyn	Öğretmen	29	85.29	-	-	1	2.94	4	11.77	-	-
	Eğitim Yöneticisi	3	37.50	-	-	5	62.50	-	-	-	-
	Destek Personeli	19	90.48	2	9.52	-	-	-	-	-	-
Depresyondaki Ebeveyn	Öğretmen	30	76.93	1	2.56	5	12.82	2	5.13	1	2.56
	Eğitim Yöneticisi	3	37.50	-	-	5	62.50	-	-	-	-
	Destek Personeli	19	90.48	-	-	2	9.52	-	-	-	-
İntihara Teşebbüs Eden Ebeveyn	Öğretmen	34	77.27	1	2.27	6	13.64	2	4.55	1	2.27
	Eğitim Yöneticisi	2	25.00	-	-	2	25.00	3	37.50	1	12.50
	Destek Personeli	20	95.24	-	-	-	-	1	4.76	-	-
Hapse Girmiş veya Hapistede Olan Ebeveyn	Öğretmen	31	91.18	-	-	1	2.94	2	5.88	-	-
	Eğitim Yöneticisi	2	40.00	-	-	2	40.00	1	20.00	-	-
	Destek Personeli	19	95.00	-	-	1	5.00	-	-	-	-
Sevgi Yoksunluğu Hisseden Çocuk	Öğretmen	16	94.12	-	-	1	5.88	-	-	-	-
	Eğitim Yöneticisi	3	50.00	1	16.67	2	33.33	-	-	-	-
	Destek Personeli	17	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 9'da araştırmanın örneklemini oluşturan öğretmenler, eğitim yöneticisi ve destek personelinin OÇY'ye müdahale etme yaklaşımı ile ilgili analizler, katılımcılar birden fazla seçenek işaretleyebildikleri için toplamlar kişi sayısı üzerinden değil, katılımcıların verdikleri yanıtların sayısı üzerinden hesaplanarak yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda aile içi işlevsizliklerden; ebeveyn ihmali, içki problemi olan ebeveyn, uyuşturucu kullanımı olan, boşanmış, depresyonda olan ya da hapse girmiş olan bir ebeveyn gibi olumsuz bir durumla karşılaşılması durumunda öğretmenler ile destek personeli bildirimini genelde okul idaresine yapacaklarını belirtirken eğitim yöneticileri Alo 183 sosyal destek hattına yapacaklarını belirtmişlerdir. Diğer taraftan intihara teşebbüs etmiş bir ebeveynle yaşamak zorunda olan bir çocukla ilgili öğretmenler ile destek personeli yine aynı şekilde bildirimini okul idaresine yapacaklarını belirtirken eğitim yöneticileri bildirimini kolluk kuvvetlerine yapacaklarını belirtmişlerdir. Bir çocuğun sevgi yoksunluğu gibi bir olumsuz durumla karşılaşması durumunda öğretmenler, eğitim yöneticileri ve destek personeli her üçü de bildirimini okul idaresine yapacaklarını belirtmişlerdir. Araştırmanın son araştırma sorusu olan okul öncesi öğretmenlerinin mesleki yetkinlik düzeyleri ile OÇY saptama yeterliği arasındaki ilişkiye bakmak için Spearman'ın korelasyon analizi yapılmış sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Öğretmen Mesleki Yetkinlik ve Olumsuz Çocukluk Yaşantıları Saptama Yeterliği Korelasyon Analizi Sonucu

Değişken	1	2	3	4	5	6
Öğretmenin Genel Yetkinlik Puanı	-	.11	.04	.01	.03	.03
Öğretmen Mesleki Öz Yetkinlik Puanı		-	.23*	.24*	.22*	.06
Olumsuz Çocukluk Yaşantıları Saptama Yeterliği			-	.91**	.85**	.56**
OÇY Aile İçi İşlevsizlikler				-	.64**	.37**
OÇY Duygusal, Fiziksel İhmal ve İstismar					-	.50**
OÇY Cinsel İstismar						-

*p < .05, **p < .01

Tablo 10 incelendiğinde, korelasyon katsayı değerleri en az 0.01 ile en çok 0.91 arasında değişmektedir. Öğretmen mesleki öz yetkinlik puan ortalaması ile OÇY saptama yeterliği ($r = 0.23$; $p < .05$), yine öğretmen mesleki öz yetkinlik puan ortalaması ile OÇY aile içi işlevsizlikler ($r = 0.24$; $p < .05$), aynı şekilde öğretmen mesleki öz yetkinlik puan ortalaması ile OÇY duygusal, fiziksel ihmal ve istismar ($r = 0.22$; $p < .05$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın ilk sorusunu oluşturan okul öncesi öğretmeni, okul yöneticisi ve diğer personelin OÇY farkındalıkları ve müdahale stratejileri ile ilgili sonuçlara bakıldığında öğretmen, yönetici ve destek personelinin OÇY farkındalıkları saptama yeterliği ve müdahale-bildirim düzeylerinde istatistiksel olarak fark olduğu görülmüştür. Ayrışmanın en çok öğretmenler açısından pozitif yönlü olmasının çocuklarla yoğun bir şekilde etkileşim halinde olan öğretmenlerin OÇY saptama yeterliği ile ilgili bilgi düzeylerinin okul çağındaki çocukların sosyal ve duygusal sorunlarla baş etmesinde etkili olduğu bilinmektedir (Rebicova ve diğ., 2021). Yapılan çalışmalara bakıldığında öğretmenler, eğitim yöneticisi ve destek personelinin tutum ve davranışlarının çocukların akademik başarısı, öz güveni ve olaylarla ilgili yargıları gibi birçok alanda etkili olduğu açıkça ortaya konmuştur (Sezer, 2018). Bu yüzden eğitimcilere OÇY ile ilgili tutum ve davranışlarını geliştirmeleri için gerekli eğitimin verilmesinin yaşanması muhtemel olumsuzluklara karşı etkili olabileceği düşünülmektedir (Forster, Gower, Borowsky ve McMorris, 2017). Araştırmanın örneklemini oluşturan öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personelinin etki alanı göz önüne alındığında, çocukların yaşantısı üzerinde etkili olduğu görülmekte, çocuklarla doğrudan veya dolaylı olarak etkileşim halinde olan bireylerin farkındalık ve müdahale stratejilerini belirleyen unsurların başında ise bu kişilerin eğitim öğretim hayatında OÇY ile ilgili aldıkları eğitimler gelmektedir. Dolayısıyla çocuklarla etkileşim halinde olan bireylerin tutum ve davranışlarının çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal durumu üzerinde kısa ve uzun vadede olumlu ya da olumsuz sonuçlara neden olacağı unutulmamalıdır.

Araştırmanın ‘Okul öncesi kurumlarında çalışan öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personelinin olumsuz çocukluk yaşantılarını saptama yeterlikleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?’ sorusuna ilişkin bulgulara bakıldığında destek personeli kendini yeterli görmezken öğretmenler ile eğitim yöneticileri herhangi olumsuz bir durumla karşılaştıklarında durumu tespit edebilme yeterliğine sahip oldukları görülmüştür. Örneklem grubu arasındaki farklılıkların başında OÇY ile ilgili mesleki hazır bulunuşluk düzeyinin geldiği bilinmektedir. Oysa yapılan çalışmalara bakıldığında öğrencilerin olumsuz durumlar karşısındaki dayanıklılıklarının, destekleyici okul ortamlarıyla ilintili olduğu varsayılmaktadır (Butler ve diğ., 2022). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismar ve ihmalinin önlenmesi konusunda görüş ve deneyimleri incelendiğinde çok azının formal eğitim aldığı görülmektedir (Dereobalı, Karadağ ve Sönmez, 2013). Öğretmenlerin formal eğitim yeterliliği hem çocuklarla olan iletişimi etkilemekte hem de çocukların davranışsal problemleriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir (Ettekal ve Shi, 2020). Bilgi ve farkındalığın yetersizliği yaşanan olumsuz bir durumu saptama, raporlama, bildirme ve süreci takip etmede büyük bir sorun oluşturmaktadır (Eken, 2021). Çocuklarla direkt veya dolaylı olarak etkileşim halinde olan bireylerin mesleki becerilerinin, yaşanması muhtemel OÇY karşısındaki tutum ve davranışlarını belirleyen unsurların başında geldiği bilinmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde bireylerin eğitim düzeylerinin mesleki becerilerini olumlu yönde geliştirdiği görülmektedir. Özellikle OÇY’nin hem birey hem de halk sağlığı açısından ne denli önemli olduğu göz önünde bulundurulduğunda, OÇY ile ilgili formal eğitimlerin, rastlantısal ya da kişinin isteğine bırakılmadan, belli bir eğitim programı çerçevesinde verilmesi elzem görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü sorusu olan okul öncesi kurumlarda çalışan öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personelinin olumsuz çocukluk yaşantılarına müdahale tercihlerine ilişkin bulgulara bakıldığında; eğitim yöneticileri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından oluşturulmuş Alo 183 destek hattını arayacaklarını belirtirken geriye kalan iki grup ise okul müdürlüğüne bildirimde bulunacaklarını belirtmişlerdir. Özellikle öğretmenlerin bildirim noktasında sadece bir alanda yoğunlaşması bir eksiklik olarak görülmektedir çünkü öğretmenlerin bildirim noktasında ne kadar önemli bir role sahip oldukları net bir şekilde bilinmektedir (Demircioğlu ve Işık, 2021). Okulda ihmal ve istismar ile ilgili herhangi bir olumsuz durumla karşılaşılması halinde örneklem grubunun okul rehberlik servisine yönlendirmenin daha doğru olacağını belirttikleri görülmüştür. Bu tutumun temel nedeninin konuyla ilgili yasal yükümlülük noktasındaki bilgi yetersizliği ve daha önce toplumda yaşanmış benzer olumsuz örneklerden kaynaklanabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılıkların başında konuyla ilgili mesleki tecrübe eksikliği, konu ile ilgili herhangi bir konferans, eğitim veya seminer almama/alamama ya da üniversite ve sonrasında verilen hizmet içi eğitimlerin yetersizliğinin geldiği bilinmektedir (Özyürek, Çetin ve Yıldırım, 2018; Türk, Hamzaoğlu, Yayak ve Şenyuva, 2021). Çocukların OÇY’ye maruz kalmaması ne kadar önemliyse maruz kaldıktan sonra sergilenen tutum, davranış ve yaklaşımlar da bir o kadar önemlidir. Dolayısıyla OÇY’ye maruz kalmış olan bir bireyin doğru kişi ya da kurumlara yönlendirilmesi, süreci en az hasarla atlatabilmesine ve normal hayata dönmesine yardımcı olacaktır.

Araştırmanın son sorusu olan okul öncesi öğretmenlerinin mesleki yetkinlik düzeyleri ile olumsuz çocukluk yaşantıları saptama yeterliği arasındaki ilişkiye ilişkin sonuçlar incelendiğinde öğretmenlerin mesleki hazır bulunuşluklarının yüksek olmasının olumsuz bir durumu tespit etmede olumlu katkı sağladığı görülmektedir. Öğretmenlerin mesleki becerilerini artırmaya yönelik yapılan eğitim programının öğretmen adaylarının ihmal ve istismar ile ilgili farkındalık düzeylerini artırdığı bilinmektedir (Kanak, 2015). Çalışmanın bulgu ve sonuçları göz önüne alındığında bireylerin OÇY’ye ilişkin mesleki beceri düzeyleri ve farkındalığının artırılmasıyla ilgili çalışmaların eğitim-öğretim hayatında sistematik olarak yapılması önerilmektedir. Araştırmadaki katılımcıların

demografik bilgilerinden elde edilen verilere bakıldığında mesleki düzeylerini artıracak bir eğitim almadıkları görülmektedir. Oysaki anne ve babalardan sonra çocuklarla en çok vakit geçiren öğretmenlerin OÇY ile ilgili mesleki becerilerinin artırılması olumsuz durumların önüne geçmek için son derece önemlidir. Bu doğrultuda düşünüldüğünde OÇY'nin yaşanması durumunda kaynağa en yakın olan kişilerin başında yer alan öğretmenlerin ilk tespiti yapma ve yönlendirme aşamasında mesleki becerilerinin belirleyici unsur olduğu görülmektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre aşağıda bazı önerilerde bulunulmuştur:

- Araştırma orta ölçekli bir şehirde yapılmıştır. Bu doğrultuda büyükşehir statüsünde yer alan illerde çalışma yapılarak daha geniş örneklem grubuna ulaşılabilir.
- Araştırma, okul öncesindeki eğitim ve destek bölümünde çalışan gruplarla yapılmıştır. Başka bir çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan rehber öğretmen, çocuk acil bölümünde çalışan hemşire, ilkökul ve ortaöğretim düzeyinde çalışan öğretmen, yönetici ve destek personelleri gibi farklı örneklem gruplarıyla çalışma yapılabilir.
- Bu araştırma MEB'e bağlı resmi okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personeliyle yapılmıştır. Büyükşehir il statüsünde yer alan özel kreş ve anaokullarında da çalışma yürütülebilir.
- Özellikle okul rehberlik servislerinin araştırmada bildirim ve müdahale noktasında çokça öne çıkmasından kaynaklı, okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan rehber öğretmenlerle OÇY üzerine bir çalışma yapılabilir.
- Okul öncesi öğretmen adaylarının OÇY ile ilgili mesleki bilgilerinin ve farkındalıklarının artırılması için lisans eğitimi programlarında bu konuya önem ve yer verilmesi faydalı olabilir.
- Okullarda öğretmen, eğitim yöneticisi ve destek personeline dönük olarak OÇY ile ilgili çalıştay, eğitim toplantıları ve hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.
- Öğretmen, okul yöneticisi ve diğer okul personeli, okulda OÇY ile karşılaşılması durumunda çocuğa uygun yaklaşım, yasal sorumluluk ve zorunluluklar konusunda bilgilendirilebilir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında veya yazarlar ile herhangi bir kurum, kuruluş, kişi arasında mali veya mali olmayan herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Mali Destek

Araştırma sürecinde herhangi bir kamu, ticari veya kâr amacı gütmeyen kuruluştan mali destek alınmamıştır.

Etik Kurul İzin Bilgisi: *Bu araştırma Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 28/09/2021 tarihli ve 206604 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.*

Kaynakça / References

- Alpaslan, A. H. (2014). Çocukluk döneminde cinsel istismar. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 15(2), 194-201.
- Anda, R. F., Felitti, V. J., Bremner, J. D., Walker, J. D., Whitfield, C., Perry, B. D., ... Giles, W. H. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256(3), 174-186. doi: 10.1007/s00406-005-0624-4
- Babbie, E. (2010). *The practice of social research*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (1989). *Birleşmiş milletler çocuk haklarına dair sözleşme*. <https://www.ihd.org.tr/ble-mletler-cuk-haklarina-da-slee/> adresinden elde edildi.
- Brown, D. W., Anda, R., Tiemeier, H., Felitti, V. J., Edwards, V. J., Croft, J. B., ... Giles, W. H. (2009). Adverse childhood experiences and the risk of premature mortality. *American Journal of Preventive Medicine*, 37(5), 96-389. doi: 10.1016/j.amepre.2009.06.021
- Butler, N., Ouigg, Z. Bates, R., Jones, L., Ashworth, E., Gowland, S., ... Jones, M. (2022). The contributing role of family, school, and peer supportive relationships in protecting the mental wellbeing of children and adolescents. *School Mental Health*. 1-13. doi: 10.1007/s12310-022-09502-9
- Büyükbeci, A. (2019). Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının yaratıcı kişilik özellikleri ve aleksitimi ile ilişkisi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(4), 3188-3213. doi: 10.33206/mjss.547022
- Chapman, D. P., Whitfield, C. L., Felitti, J. V., Duba, R. S., Edwards, V. J., & Anda, R. F. (2004). Adverse childhood experiences and the risk of depressive disorders in adulthood. *Journal of Affective Disorders*, 82(2), 217-225. doi: 10.1016/j.jad.2003.12.013
- Demircioğlu, H. ve Işık, E. (2021). Çocuk ihmal ve istismarına yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(52), 313-351. doi: 10.29228/sobider.51080
- Demirkapı, Ş. E., Dereboy, Ç., Öztürk, Ş. C. ve Şakiroğlu, M. (2018). Çocukluk çağı travmalarının, kimlik gelişimi, duygu düzenleme gücü ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 29(3), 147-153. doi: 10.5080/u20463
- Derebalı, N., Karadağ, Ç. S. ve Sönmez, S. (2013). Okulöncesi eğitim öğretmenlerinin çocuk istismarı, ihmal, şiddet ve eğitimcilerin rolü konusundaki görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 14(1), 50-66.
- Dube, S. R., Miller, J. W., Brown, D. W., Giles, W. H., Felitti, V. J., Dong, M., ... Anda, R. F. (2006). *Adverse childhood experiences and the association with ever using alcohol and initiating alcohol use during adolescence*. Retrieved from [https://www.jahonline.org/article/S1054-139X\(05\)00298-3/fulltext](https://www.jahonline.org/article/S1054-139X(05)00298-3/fulltext) doi: 10.1016/j.jadohealth.2005.06.006
- Eken, M. (2021). Çocuk istismarına iletişimsel yaklaşım: Sınıf öğretmenlerinin iletişimsel deneyimleri ve yeterlikleri üzerine bir inceleme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 45, 125-143. doi: 10.52642/susbed.894296
- Ettekal, I., & Shi, Q. (2020). Developmental trajectories of teacher-student relationships and longitudinal associations with children's conduct problems from Grades 1 to 12. *Journal of School Psychology*, 82, 17-35. doi: 10.1016/j.jsp.2020.07.004
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., ... Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 245-258. doi: 10.1016/s0749-3797(98)00017-8
- Forster, M., Gower, A. L., Borowsky, I. W., & McMorris, B. J. (2017). Associations between adverse childhood experiences, student-teacher relationships, and non-medical use of prescription medications among adolescents. *Addictive Behaviors*, 68, 30-34. doi: 10.1016/j.addbeh.2017.01.004
- Guzman, M. R. (2014). *What is high risk behaviors in adolescence?* Institute of Agriculture and Natural Resources University of Nebraska-Lincoln Extension. Retrieved from <http://extensionpublications.unl.edu/assets/pdf/g1715.pdf>
- Hoy, W. K., & Woolfolk, A. E. (1993). Teachers' sense of efficacy and the organizational health of schools. *The Elementary School Journal*, 93, 356-372.
- Kanak, M. (2015). *Okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal ihmal ve istismara yönelik bilgi ve farkındalıklarına destek eğitim programının etkisi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kim, H. Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: Assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 38(1), 52-54. doi: 10.5395/rde.2013.38.1.52
- Li, S., Wang, S., Gao., X., Jiang, Z., Xu, H., & Wan, Y. (2021). Patterns of adverse childhood experiences and suicidal behaviors in adolescents: A four-province study in China. *Journal of Affective Disorders*, 285, 69-76. doi: 10.1016/j.jad.2021.02.045
- Limanlar, K. A., Holman, D. M., Guinn, S. A., Pampati, S., Dyer, K. E., Merrick, M. T., ... Metzler, M. (2019). Adverse childhood experiences and the presence of cancer risk factors in adulthood: A scoping review of the literature from 2005 to 2015. *Journal of Pediatric Nursing*, 44, 81-89. doi: 10.1016/j.pedn.2018.10.009
- Mayers, A. (2013). *Introduction to statistics and SPSS in psychology*. Torino: Pearson.
- McGovern, R., Givarry, E., Addison, M., Alderson, H., Simpson, E., Lingam, R., ... Kaner, E. (2020). The association between adverse child health, psychological, educational and social outcomes, and nondependent parental substance: A rapid evidence assessment. *Sage Journals*, 21(3), 470-483. doi: 10.1177/1524838018772850
- Merrick, M. T., Ford, D. C., Ports, K. A., & Guinn, A. S. (2018). *Prevalence of adverse childhood experiences from the 2011-2014 behavioral risk factor surveillance system in 23 states*. Retrieved from <https://jamanetwork.com/journals/jamapediatrics/article-abstract/2702204>
- Merrick, M. T., Ford, C. D., Ports, A. K., Guinn, A. S., Chen, J., Klevens., ... Mercy, J. A. (2019). *Vital signs: Estimated proportion of adult health problems attributable to adverse childhood experiences and implications for prevention*. Retrieved from <https://www.cdc.gov/mmwr/volumes/68/wr/mm6844e1.htm#contribAff>
- Molden, E. (2021). *Adverse childhood experiences and their connection to autoimmune disease in adulthood*. (Unpublished dissertation). University of Mississippi, USA.
- Özgün, Ö. (2005). *The relationship of novice Turkish early childhood education teachers' professional needs, experiences, efficacy beliefs, school climate for promoting early childhood learning, and job satisfaction*. (Unpublished dissertation). Syracuse University, USA.
- Özyürek, A., Çetin, A. ve Yıldırım, R. (2018). Aile hekimi ve öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki görüş ve tutumları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 437-453.
- Pierce, H., Jones, M. S., & Holcombe, A. E. (2022, 5). *Early adverse childhood experiences and social skills among youth in fragile families. childhood trauma and communication skills*. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/s10964-022-01607-3> doi: 10.1007/s10964-022-01607-3
- Price, P. C., Jhangiani, R., & Chiang, I-C. A. (2015). *Research methods in psychology* (2nd ed.). British Kolombiya.
- Rebicova, L. M., Veselska, D. Z., Husarova, D., Geckova, A. M., Jansen, D. E., Dijk, J. P., ... Reijneveld, S. A. (2021). Does schoolmate and teacher support buffer against the effect of adverse childhood experiences on emotional and behavioural problems? *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(24), 2-9. doi: 10.3390/ijerph182413009
- Salkind, J. N. (Ed.). (2010). *Encyclopedia of research design* (10th ed.). California: Sage.
- Sezer, Ş. (2018). Öğretmenlerin sınıf yönetimi tutumlarının öğrencilerin gelişimi üzerindeki etkileri: Fenomenolojik bir çözümleme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 534-549. doi: 10.16986/HUJE.2017031319
- Tıraşçı, Y. ve Gören, S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmal. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74.
- Türk, B., Hamzaoğlu, N., Yayak, A. ve Şenyuva, G. (2021). Çocuk istismarı ve ihmal hakkında bilgi ve farkındalık düzeyinin incelenmesi: Kesitsel araştırma. *Türkiye Klinikleri Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi*, 18(3), 205-2014.
- Türk Ceza Kanunu [TCK]. (2004). *T. C. Resmî Gazete*, 25611, 12 Ağustos 2004. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> adresinden elde edildi.
- Uğurlu, F., Onat, G., Dinç, H. ve Günaydın, S. (2016). Çocukluk döneminde yaşanan ihmal veya istismarın benlik saygısına etkisinin incelenmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(1), 9-15. doi: 10.17681/hsp.61140

- Ulukol, B., Kahiloğulları, A. K., & Sethi, D. (2014, 12). *Adverse childhood experiences survey among university students*. Copenhagen: World Health Organization. Retrieved from https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/267472/Adverse-childhood-experiences-survey-among-university-students-in-Turkey-Eng.pdf
- United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF] Türkiye (2004). *Çocuk haklarına dair sözleşme*. https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf adresinden elde edildi.
- Uysal, A. (1998). *Çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanılamada hemşire ve ebelerin bilgi düzeylerinin saptanması*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Webster, E. M. (2022). The impact of adverse childhood experiences on health and development in young children. *Global Pediatric Health*, 9, 1-11. doi: 10.1177/2333794X221078